

ABITEC

Citlivost terestrických zkoušek ekotoxicity

Robin Kyclt, Vít Matějů, Simona Vosáhlová, Sandra Pšeničková

ABITEC, s.r.o., info@abitec.cz, , laborator@abitec.cz

Radiová 7, 102 31 Praha 10

Legislativa odpadů

- Vyhláška č. 294/2005 Sb., o podmínkách ukládání odpadů na skládky a jejich využívání na povrchu terénu

Vyhláška č. 294/2005 Sb., Příloha č. 10		
Tabulka č.	Organismus	Limit
10.2 neřaděný výluh	Ryby	0 %
	Dafnie	30 %
	Řasy	± 30 %
	Hořčice	± 30 %
10.4 neřaděný výluh	Luminiscenční bakterie	± 20 %
	Dafnie	20 %
	Řasy	± 20 %
50 %hm.	Salát terestrický	± 30 %

Ekotoxicita podle Tabulky č. 10.2. - toxicita způsobená látkami ve vodě málo rozpustnými nebo nerozpustnými nebude prokázána.

Legislativa odpadů

- ▶ vyhláška č. 94/2016 Sb., o hodnocení nebezpečných vlastností odpadů

Vyhláška č. 94/2016 Sb., Příloha č. 10		
Tabulka č.	Organismus	Limit
1.1	Ryby	LC50 ≤ 10 ml.l ⁻¹
	Dafnie	EC50 ≤ 10 ml.l ⁻¹
	Řasy	IC50 ≤ 10 ml.l ⁻¹
	Hořčice	IC50 ≤ 10 ml.l ⁻¹
1.2 Výluh 100 ml.l ⁻¹	Luminiscenční bakterie	20 %
	Dafnie	20 %
	Řasy	± 20 %
10 %hm.	Salát terestrický	± 30 %

Vlastník odpadu se může rozhodnout, kterou sadu zkoušek využije.

Ekotoxicita ropných uhlovodíků

- ▶ Stanovení jako NEL v původní zemině a ve vodném výluhu, připraveném podle ČSN EN 12457-4.

Koncentrace NEL v původním vzorku a ve vodném výluhu vzorku

Vzorek	1	2	3
NEL [$\text{mg.kg}_{\text{suš}}^{-1}$]	43600	28300	23200
NEL [mg.l^{-1}]	24	4,0	3,5

- ▶ Lze očekávat odlišnou ekotoxicitu stanovenou terestrickými a akvatickými zkouškami.

Ekotoxicita ropných uhlovodíků

- ▶ Zkoušky s 10 odpady, kde byly ropné uhlovodíky dominantním kontaminantem.
- ▶ Zkoušky s rostlinami: hořčice, salát, okurka, ječmen, pšenice.
- ▶ Akvatické (modifikace metody pro hořčici podle Metodického pokynu MŽP z r. 2007) i terestrické zkoušky(ISO 11269-1).

Ekotoxicita ropných uhlovodíků

► Zkouška růstu kořene hořčice

Vzorek č.	NEL [mg.kg _{suš} ⁻¹]	Akvatická zkouška		Terestrická zkouška	
		I [%]	Toxicita	I [%]	Toxicita
1	370	14,1	-	- 19,9	-
2	420	- 55,7	+	- 0,7	-
3	430	21,5	-	54,2	+
4	620	- 21,8	-	16,1	-
5	910	- 17,4	-	- 33,7	+
6	1370	- 31,1	+	33,6	+
7	2550	- 24,3	-	- 7,5	-
8	4060	- 9,1	-	23,8	-
9	5450	- 26,7	-	47,6	+
10	14900	24,8	-	46,3	+

Ekotoxicita ropných uhlovodíků

► Zkouška růstu kořene salátu

Vzorek č.	NEL [mg.kg _{suš} ⁻¹]	Akvatická zkouška		Terestrická zkouška	
		I [%]	Toxicita	I [%]	Toxicita
1	370	- 16,7	-	16,8	-
2	420	- 40,0	+	59,1	+
3	430	- 66,7	+	100,0	+
4	620	- 18,1	-	18,4	-
5	910	10,4	-	50,9	+
6	1370	- 39,2	+	100,0	+
7	2550	- 23,1	-	54,6	+
8	4060	- 82,9	+	66,3	+
9	5450	- 3,6	-	84,4	+
10	14900	- 28,9	-	60,2	+

Ekotoxicita ropných uhlovodíků

► Zkouška růstu kořene okurky

Vzorek č.	NEL [mg.kg _{suš} ⁻¹]	Akvatická zkouška		Terestrická zkouška	
		I [%]	Toxicita	I [%]	Toxicita
1	370	-	-	-	-
2	420	- 21,1	-	- 7,1	-
3	430	5,0	-	-	-
4	620	29,3	-	-	-
5	910	14,0	-	19,0	-
6	1370	4,9	-	- 19,0	-
7	2550	- 25,1	-	-	-
8	4060	- 11,7	-	32,6	+
9	5450	- 2,8	-	25,8	-
10	14900	- 4,2	-	43,6	+

Ekotoxicita ropných uhlovodíků

► Zkouška růstu kořene ječmene

Vzorek č.	NEL [mg.kg _{suš} ⁻¹]	Akvatická zkouška		Terestrická zkouška	
		I [%]	Toxicita	I [%]	Toxicita
1	370	-	-	-	-
2	420	- 22,4	-	18,2	-
3	430	-	-	-	-
4	620	17,2	-	-	-
5	910	2,3	-	- 1,4	-
6	1370	- 3,4	-	60,5	+
7	2550	-	-	-	-
8	4060	- 19,1	-	28,9	-
9	5450	- 7,7	-	26,9	-
10	14900	1,5	-	26,7	-

Ekotoxicita ropných uhlovodíků

► Zkouška růstu kořene pšenice

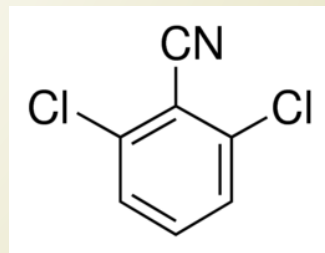
Vzorek č.	NEL [mg.kg _{suš} ⁻¹]	Akvatická zkouška		Terestrická zkouška	
		I [%]	Toxicita	I [%]	Toxicita
1	370	- 13,2	-	46,2	+
2	420	-	-	-	-
3	430	51,9	+	84,2	+
4	620	- 6,4	-	28,8	-
5	910	12,3	-	- 17,4	-
6	1370	13,4	-	55,6	+
7	2550	0,3	-	28,8	-
8	4060	-	-	-	-
9	5450	- 26,9	-	30,4	+
10	14900	-	-	-	-

Ekotoxicita ropných uhlovodíků

- ▶ Terestrická zkouška se salátem byla z vybraných rostlin nejcitlivější, s výjimkou vzorku č. 1. Zkouška prokázala s jistotou ekotoxicitu půdy při koncentraci NEL nad $620 \text{ mg.kg}_{\text{suš}}^{-1}$, 8 vzorků z 10 bylo toxických.
- ▶ V akvatických zkouškách byl obvykle stanoven stimulační efekt vodného výluhu na růst kořene rostlin.
- ▶ Ekotoxicita vzorku nebyla v akvatických zkouškách prokázána ani při koncentraci NEL $14900 \text{ mg.kg}_{\text{suš}}^{-1}$.
- ▶ Ekotoxicitu vzorku bude ovlivňovat kromě celkové koncentrace ropných uhlovodíků i jejich kvalitativní zastoupení. Rozpustnost ropných uhlovodíků ve vodě se řádově liší podle jejich vlastností.

Ekotoxicita benzonitrilových pesticidů

- ▶ Nacházejí v půdě i ve vodě. Jedná se o halogenované deriváty benzonitrilů a hydroxybenzonitrilů, patří do skupiny kontaktních herbicidů.
- ▶ Nejsou zahrnuty do ukazatelů chemické analýzy odpadů.
- ▶ Hubení širokolistých plevelů v obilných a cibulových polích, použití i v průmyslových zónách, v parcích, na loukách, na okrasných trávnících, chodnících, atd.
- ▶ Dichlobenil - širokospektrální kontaktní herbicid vhodný pro použití v zahradách, sadech, lesních školkách a k ošetření chodníků, nedávno zakázán v EU.

Ekotoxicita benzonitrilových pesticidů

Název zkoušky	Zkoušený organismus	Dichlobenil [mg.l ⁻¹ , mg.kg _{suš} ⁻¹]	
		EC ₅₀	NOEC
Zkouška inhibice pohyblivosti dafnií	<i>Daphnia magna</i>	7,0	2,0
Zkouška inhibice růstu sladkovodních řas	<i>Desmodesmus subspicatus</i>	11,1	4,0
Stanovení akutní letální toxicity pro sladkovodní ryby	<i>Poecilia reticulata</i>	14,0	5,0
Stanovení inhibičního účinku vzorků na světelnou emisi luminiscenčních bakterií – 30 min	<i>Vibrio fischeri</i>	190,7	25,0
Zkouška inhibice reprodukce chvostoskoků	<i>Folsomia candida</i>	160,2	30,0
Zkouška inhibice reprodukce roupic	<i>Enchytraeus crypticus</i>	1,1	0,5
Zkouška inhibice reprodukce žížal	<i>Eisenia fetida</i>	130,0	50,0
Stanovení inhibice nitrifikace – rychlý test oxidace amonných iontů	nitrifikační bakterie	> 100	25,0
Inhibice růstu kořene salátu – terestrická zkouška	<i>Lactuca sativa</i>	0,24	0,05

Ekotoxicita PCDD/F

Označení vzorku	1		2		3		4	
Zkušební organismus	I [%]	EC ₅₀ [ml.l ⁻¹]	I [%]	EC ₅₀ [ml.l ⁻¹]	I [%]	EC ₅₀ [ml.l ⁻¹]	I [%]	EC ₅₀ [ml.l ⁻¹]
salát akvatický	75,0	771,0	100,0	419,2	100,0	640,9	34,3	n
řasy	6,0	n	92,5	560,3	96,5	467,0	34,5	n
dafnie	100,0	250,1	100,0	254,0	100,0	193,2	100,0	482,3
luminiscenční bakterie 15 min	9,9	n	37,1	647,7	63,0	200,4	0	n
luminiscenční bakterie 30 min	11,5	n	39,3	630,2	65,0	184,1	2,3	n
	I [%]	EC ₅₀ [g.kg ⁻¹]	I [%]	EC ₅₀ [g.kg ⁻¹]	I [%]	EC ₅₀ [g.kg ⁻¹]	I [%]	EC ₅₀ [g.kg ⁻¹]
salát terestrický	100,0	167,2	100,0	133,6	100,0	149,0	100,0	243,8
roupice	94,8	521,5	100,0	228,0	100,0	322,8	100,0	378,3
PCDD/F celkem [mg.kg⁻¹]	260		1600		730		1200	

Ekotoxicita půdy z parku

- Vybrány 2 parky v Praze 2

Název zkoušky	Zkoušený organismus	Půdy z parků Praha 2 [mg.l ⁻¹ , mg.kg _{suš} ⁻¹]	
		Park 1 I [%]	Park 2 I [%]
Zkouška inhibice pohyblivosti dafnií	<i>Daphnia magna</i>	4,0	0
Zkouška inhibice růstu sladkovodních řas	<i>Desmodesmus subspicatus</i>	1,9	1,5
Inhibice růstu kořene hořčice – akvatická zkouška	<i>Sinapis alba</i>	4,8	-5,1
Inhibice růstu kořene salátu – terestrická zkouška	<i>Lactuca sativa</i>	41,9	41,4

Závěr

- ▶ Zahrnutí terestrických zkoušek do hodnocení ekotoxicity odpadů má příznivý dopad na životní prostředí.
- ▶ Terestrická zkouška je v sadě zkoušek pro hodnocení ekotoxicity odpadů vybrána podle našeho názoru správně a k hodnocení ekotoxicity by se měla využívat, pokud nás zajímají skutečné vlastnosti hodnoceného vzorku.
- ▶ Doporučujeme ve vyhlášce č. 294/2005 Sb., o podmínkách ukládání odpadů na skládky a jejich využívání na povrchu terénu zrušit Tabulku č. 10.2 v Příloze č. 10 a dále ve vyhlášce č. 94/2016 Sb., o hodnocení nebezpečných vlastností odpadů zrušit Tabulku č. 1.1 v Příloze č. 1.

Terestrická zkouška – reprodukce žížal

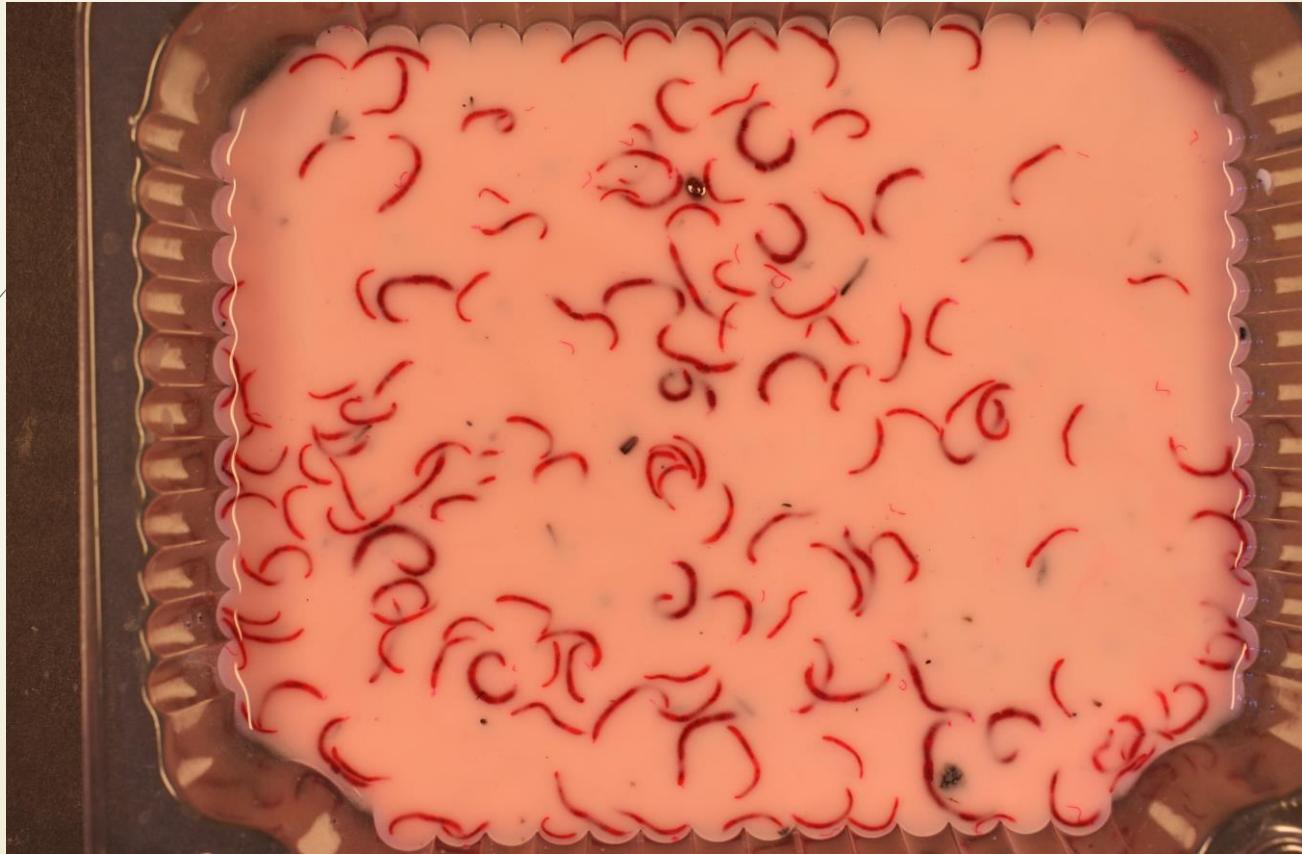
- ▶ ČSN ISO 11268-2 (2014): Kvalita půdy - Účinky znečišťujících látek na žížaly - Část 2: Stanovení účinků na reprodukci *Eisenia fetida*/*Eisenia andrei*.
- ▶ Při provádění zkoušky je časově nejnáročnější částí počítání nedospělých jedinců na konci zkoušky. Nádoby se zemínou se umístí na 20 min do vodní lázně s teplotou 50 °C až 60 °C. Asi po 20 min se nedospělí jedinci objeví u povrchu zeminy, odkud je lze snadno odstranit a spočítat.
- ▶ Počítání je nutné provádět ihned a vzhledem k tomu, že v každé nádobě se nachází více než 100 kusů nedospělých jedinců, je vyhodnocení zkoušky náročné.

Terestrická zkouška – reprodukce žížal

- ▶ Nedospělí jedinci se po zahřátí nádoby na vodní lázni odeberou z povrchu zeminy, **fixují se ethanolem** (96 %) a **obarví se Bengálskou červení** (1 % roztok v ethanolu). Po nejméně 12 h se obarvení jedinci **flotují 30 % roztokem koloidního oxidu křemičitého** (např. LUDOX AM-30 nebo technická kvalita dodávaná např. pro účely restaurátorů). Pro zvýšení kontrastu lze roztok obarvit bílou akrylátovou barvou. Po šetrném ručním zamíchání suspenze nedospělé žížaly flotují k hladině a po 1 min až 2 min se **hladina vyfotografuje**. Digitální snímek je pak vyhodnocen počítačovým softwarem pro **analýzu obrazu**, např. *UTHSCSA ImageTool*, který je volně dostupný na internetu.

Terestrická zkouška – reprodukce žížal

ABITEC

www.abitec.cz

Děkuji za pozornost

Výzkum byl financován Technologickou agenturou ČR
v rámci projektu TA ČR TA03021234.